

การเคลื่อนย้ายของคนจีน กับบทบาทรัฐจีนในศตวรรษที่ 21

อรุณญา ศิริผล

บทนำ

เกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา งานวิชาการประเด็นโลกาภิวัตน์มีจุดเน้นอย่างน้อย 2 ด้านด้วยกัน คือ ด้านหนึ่งมองโลกาภิวัตน์เป็นวาทกรรมนำเสนอมูลค่านิยมใหม่ที่เปิดให้กลไกตลาดทำงานมากขึ้น โดยสร้างมาตรฐานเดียวกัน (standardization) ไปทั่วโลก กับอีกด้านที่มองโลกาภิวัตน์ในฐานะพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจโลกว่าด้วยการเลื่อนไหลของผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมข้ามพรมแดนรัฐชาติ

มุมมองโลกาภิวัตน์ดังกล่าวนำไปสู่ข้อถกเถียงหลักที่ว่า ทางหนึ่งก็เชื่อว่า อำนาจของรัฐชาติกำลังถูกล้มคลอนและลดบทบาทลง เพราะอำนาจในการกำกับควบคุมอธิปไตยเหนือดินแดนและพลเมืองลดลงอันเนื่องมาจากโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ สถาบันสังคมพัฒนาไปในทางเดียวกันจากพลังโลกาภิวัตน์ ขณะที่อีกทางหนึ่งก็เชื่อว่าไม่จำเป็นเสมอไป เพราะหลายปีที่ผ่านมาพลังโลกาภิวัตน์กลับสร้างให้เกิด “ชุมชนภววัตน์” (localization) สะท้อนความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมมากขึ้นด้วยซ้ำ เช่น ความแตกต่างหลากหลายในการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างระบบทุนนิยมแต่ละพื้นที่ที่ส่งผลให้เกิดทุนนิยมประเภทต่างๆ หลากรูปแบบ (Whitley, 1998; Guillen, 2001) หรือในระนาบองค์กรชุมชนพลัดถิ่นที่กระจายไปทั่วโลกซึ่งความเป็นชุมชนพลัดถิ่นแตกต่างหลากหลายในแง่อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ศาสนาหรือองค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

อาจกล่าวได้ว่า มุมมองทั้ง 2 ทางข้างต้นมองพลังอำนาจรัฐชาติวิวิธาเท่ากับโลกาภิวัตน์อย่างเรียบง่ายและวิพากษ์ข้อดี/ข้อจำกัดที่เน้นด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไปใน 2 ประเด็น *ประเด็นแรก* มุมมองทั้งสองด้านให้ความสำคัญ

กับพลังรัฐชาติน้อยเกินไปและมองรัฐชาติปัจจุบันอย่างหุ่ดหนึ่ง ไม่ปรับเปลี่ยน กล่าวคือ แม้พลังโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมภาวะข้ามชาติ การเลื่อนไหลของ ผู้คน สินค้าและวัฒนธรรมข้ามพรมแดนรัฐชาติส่งผลให้ผู้คนมีความจงรักภักดีหรือแนบแน่นต่อชุมชนและองค์กรหลายแห่งไปพร้อมกันได้ ซึ่งแน่นอนว่า อาจทำให้รัฐชาติถูกลดทอนความสำคัญลงในฐานะหน่วยทางการเมือง (Shambaugh, 1993) หรือทำให้รัฐชาติไม่สามารถผูกขาดการเป็นผู้เล่นหลักเหนือชีวิตผู้คนได้ฝ่ายเดียว (Appadurai, 1996) หรือแม้กระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้าง/ผลิตซ้ำความเป็นรัฐชาติในความหมายเดิมที่อธิบายความเป็นรัฐชาติผูกติดกับ “ดินแดนหรืออาณาเขต” (territory) กับความเป็นพลเมืองของชาติภายในรัฐเขตแดน¹ แต่ทั้งนี้ ก็มีได้หมายความว่า รัฐชาติจะหมดความสำคัญลง เพราะปัจจุบันกลับพบตัวอย่างรัฐชาติก้าวหน้าหลายกรณี ที่ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เชิงนโยบายปฏิบัติการต่างๆ ด้วยการนำเอาองค์ประกอบอื่นๆ ที่มีใช้ดินแดน เช่น ความเป็นชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ฉวยใช้ประกอบสร้างวาทกรรมชาติโดยรัฐเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น กรณีรัฐบาลอินเดียที่ปรับนโยบาย Non-Resident Indians (NRI) (Appadurai, 1996, 2001) ใช้ความเป็นเชื้อชาติอินเดียชักจูงให้คนอินเดียพลัดถิ่นนอกประเทศกลับมาช่วยขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจประเทศอินเดียได้ โดยแลกกับการให้สิทธิพิเศษทางภาษี การมีสิทธิเป็นเจ้าของที่ดินและทรัพย์สินในประเทศ หรือกรณีรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่าง มาเลเซีย

¹ คำอธิบายเช่นนี้กลายเป็นเครื่องมือแบ่งแยกระหว่างความเป็นคนในกับคนนอก การให้สิทธิกับการกีดกันสิทธิแห่งความเป็นพลเมืองของรัฐชาติ กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันและอัตลักษณ์ความเป็นชาติในฐานะความรู้สึกผูกพันห่วงแหนดินแดนผ่านอุดมการณ์ วาทกรรม ระบบความเชื่อที่ผลิตซ้ำสืบต่อมายาวนาน หรือถูกปลูกฝังใหม่เป็นครั้งคราวเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐชาติภายใต้วิธีคิดเรื่อง “ดินแดน” (territory) และความเป็นพลเมือง (citizenship)

อินโดนีเซียและสิงคโปร์ได้สร้าง “อธิปไตย” แบบที่ ไอหว่า ออง (Aihwa Ong, 2000) เรียกว่า “Graduated Sovereignty” เพื่อเปลี่ยนชุดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างตลาด รัฐ และสังคม ทำให้เกิดความยืดหยุ่นต่ออธิปไตยของรัฐที่ไม่ได้วางอยู่บนวิธีคิดแบบยึดติดกับอธิปไตยเหนือดินแดนแบบเดิมอีกต่อไป (Ong, 2000) *ประเด็นที่สอง* งานวิชาการด้านโลกาภิวัตน์แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ มีการยกระดับหน่วยการวิเคราะห์เน้นผู้ปฏิบัติการอันกระตือรือร้น (active agency) ที่พ้นไปจากอำนาจรัฐมากขึ้น หรือเน้นการเคลื่อนไหลที่เข้มข้นมากขึ้นของทุน ผู้คน หรือระบบคุณค่า แต่กลับยังให้ความสำคัญน้อยมากกับปฏิสัมพันธ์ที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่ปัญหาใหม่ๆ ในสิ่งที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการก่อรูปทางสังคมใหม่ๆ ภายใต้ปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติ (Ong, 2015, pp. 15–16)

ข้อจำกัดจากมุมมองวิชาการในกลุ่มวิชาการโลกาภิวัตน์ข้างต้น ยังสอดคล้องกับข้อวิพากษ์ของกลุ่มเคลื่อนย้ายศึกษา (mobility studies) ที่ต้องการพ้นไปจากวิธีวิเคราะห์เดิมในการมอง “สังคม” เป็นโครงสร้างหนึ่งเดียว เมืองประกอบขอบเขตสถานที่เชิงสังคมและภูมิศาสตร์ชัดเจนเป็นหน่วยทางสังคมเดียวกับรัฐ ประเทศและมองชุดความสัมพันธ์ทางสังคมเคลื่อนไปมาเฉพาะ “ภายใน” อาณาเขตเชิงสถานที่ของสังคมนั้น (ประเสริฐ, 2560, หน้า 135) วิธีวิเคราะห์เช่นนี้ส่งผลให้มองสังคม ชาติ และรัฐสอดประสานเป็นเนื้อเดียวแยกไม่ออกจากความเป็นพลเมืองของรัฐ (citizenship) และวิเคราะห์รัฐที่มีพันธนาการกับอธิปไตยเหนือดินแดน (territorial sovereignty) รวมทั้งมองวัฒนธรรม ความเป็นชาติในลักษณะความเป็นจริงแท้ (Cresswell, 2006, p. 30) ฝังรากอยู่ในที่แห่งหนึ่ง (rooted conception) (Malkki, 1992; ประเสริฐ, 2560, หน้า 136) มากกว่าวัฒนธรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการผนวกรวม ผสาน และสร้างส่งเสริมเพื่อ

ผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

บทความนี้นำเสนอบทบาทรัฐจีนกับปฏิบัติการ “การเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติ” (transnational cultural politics) ที่ใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมหลากหลาย ไม่ว่า ความเป็นชนชาติจีนข้ามเขตแดน แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน วาทกรรมจีนรุ่นใหม่ (Xinyimin discourse) ดำเนินไปพร้อมกับนโยบายอำนาจละมุน (soft power) ส่งเสริม-ใช้การเคลื่อนย้าย (mobility) ของคนจีนทั้งรุ่นเก่าโพ้นทะเลและรุ่นใหม่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ “วัฒนธรรมจีน” ให้กลายเป็นยุทธวิธีสร้างความเจริญเติบโตของประเทศจีนให้กลับมาเรืองอำนาจได้

ปฏิบัติการการเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติที่รัฐจีนใช้ในเชิงนโยบายเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ปฏิบัติการอันกระตือรือร้นดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า รัฐชาติสมัยใหม่ เช่น ชาติจีนไม่ได้ถูกลดทอนอำนาจลงจากพลังโลกาภิวัตน์แต่อย่างใด หากกลับพบการผนวกรวม สร้างสรรค์ และคิดค้นหลากหลายยุทธวิธี ใช้สภาวะโลกาภิวัตน์และพลังการเคลื่อนย้ายของทุนชุมชนจีนข้ามชาติ เครือข่ายชาวจีนโพ้นทะเลและการเคลื่อนย้ายของคนจีนรุ่นใหม่เป็นเครื่องมือยุทธศาสตร์เชิงนโยบายอย่างดีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างชาติจีนขึ้นมาเรืองอำนาจอีกครั้ง

รัฐจีนกับปฏิบัติการการเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติ

ปลายทศวรรษที่ 1970 เมื่อตั้ง เสี่ยวผิง ขึ้นสู่อำนาจ รัฐจีนได้ปฏิรูปเศรษฐกิจจีนขนาดใหญ่ ดำเนิน “นโยบายเปิดประตู” (Open Door policy) เศรษฐกิจจีนสู่โลกภายนอก ไม่ว่าจะ เปิดประเทศเพื่อรับทุนต่างชาติเข้ามา

พัฒนาเศรษฐกิจ จัดยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่เศรษฐกิจ (special economic zones) แบบต่างๆ เพื่อตอบรับการลงทุนจากต่างประเทศ การผ่อนปรนต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานออกนอกเขตชนบทและนอกประเทศ หรือแม้กระทั่งนโยบายชักจูงให้คนจีนท่องเที่ยวในประเทศ เปลี่ยนวิธีคิดเรื่องการ “พักผ่อน” (leisure) ที่เคยขัดแย้งกับอุดมการณ์หลักคอมมิวนิสต์ให้หันมาท่องเที่ยวเพื่อช่วยสร้างชาติ (Nyíri, 2010, pp.61–76) นโยบายเหล่านี้ต่างเป็นหัวใจหลักในการ “เริ่ม” สร้างเศรษฐกิจจีนให้เติบโตขึ้นภายในประเทศ

หนึ่งในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจช่วงเริ่มต้น คือ การดึงเงินลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Direct investment: FDI) เข้ามาพัฒนาความเจริญเติบโตในจีน สำหรับรัฐจีนแล้ว ยุทธศาสตร์หลักไม่เพียงมุ่งหวังเงินลงทุนจากบรรษัทข้ามชาติจากประเทศตะวันตกตามโมเดลเศรษฐศาสตร์ทั่วไปเท่านั้น แต่กลับมุ่งความสนใจไปที่ “ความมั่งคั่งของกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล” ในฐานะทุนเงินต่างประเทศที่ไปเติบโตนอกแผ่นดินจีนมายาวนาน ให้กลับมาช่วยพัฒนาประเทศ นโยบายสำคัญ เช่น การสร้างนโยบายพันธมิตรจีน (Chinese Axis) ครอบคลุมเครือข่ายจีน (เช่น ฮองกง มาเก๊า ไต้หวัน และชุมชนจีนในอุซเบกิสถาน) ที่สายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแนบแน่นกับรัฐจีน (แม้จะไม่พบความแนบแน่นในชุดความสัมพันธ์ทางการเมืองก็ตาม) (Ong & Nonini, 1997; Wang 2000; ยศ, 2557) หรือการสร้างนโยบายอธิปไตยหลากหลายแบบ (variegated sovereignty) (Ong, 2004) ที่ใช้ปฏิบัติการ “เทคโนโลยีการจัดพื้นที่” (zoning technologies) ใช้กฎหมายพิเศษให้สิทธิพิเศษแก่การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษทางฝั่งตะวันออกของจีน ในฐานะพื้นที่ยกเว้นขณะที่จังหวัดและภาคอื่นๆ ของจีนยังคงรวมศูนย์อำนาจไว้ที่รัฐระดับมณฑลและส่วนกลางในการตัดสินใจทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์นี้เกิดขึ้นเพื่อดึงเอาเงินลงทุนเชื้อสายจีนกลับมาลงทุนในจีน

ถือเป็นจุดเริ่มต้นสะท้อนวิถีคิดของรัฐจีนในการขยายแนวคิดเรื่อง “พลเมือง” (citizenship) ออกไป จากแบบเดิมที่เคยยึดติดกับ “ดินแดน” ไปสู่แนวคิดที่ว่าด้วย “พลเมืองข้ามชาติ” (transnational subjects) ที่บริหารจัดการพลเมืองยุคใหม่ผ่านการใช้ “ความเป็นจีน” (Basch et al., 1994)

ในที่นี้ จะขอขยายความปฏิบัติการการเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติหลักที่รัฐจีนใช้ “วัฒนธรรม” ในการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) ชาตินิยมจีนหลายดินแดน 2) แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน วาทกรรมจีนรุ่นใหม่ ที่ไปพร้อมกับโครงการข้ามชาติ (เช่น นโยบายก้าวออกไป นโยบายอำนาจจะมุน นโยบายการทูตชายขอบ) ในการสร้างการเชื่อมต่อ (assemblage) ระหว่างรัฐบาลจีน ชุมชน/ทุนจีนโพ้นทะเล และจีนอพยพรุ่นใหม่ (Nyíri, 2001, 2006) โดยปฏิบัติการผ่านการออกนโยบายในและต่างประเทศ จนทำให้รัฐบาลจีนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจตามเป้าหมายความต้องการเรื่องอำนาจของจีนในเวทีโลกได้

โครงการสร้าง “ชาตินิยมจีน” นอกดินแดน (Deterritorialized Nationalism)

ปราเซนจิต ดูอรา (Prasenjit Duara, 1997, p. 51) อธิบายถึงโครงการชาตินิยมจีนหลายดินแดนนี้ว่า เป็นวิธีการที่รัฐจีนทำอย่างเข้มข้นมากขึ้นในช่วงหลังทศวรรษ 1980 เขาเสนอว่า แม้รัฐชาติจีนยังคงมีแนวคิดพื้นฐานเรื่อง “ดินแดน” (territory) ตามโมเดล Westphalia อยู่และใช้อย่างหนักแน่นทางการเมือง แต่ปัจจุบันสิ่งที่สำคัญกว่า คือ การสร้างอุดมการณ์ความเป็นจีนแบบใหม่ที่ไม่ได้จำกัดความคิดกับเรื่องดินแดนอีกต่อไป แต่กลับใช้ “อัตลักษณ์ความเป็นจีน” เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมในการก่อร่าง “ชุมชนใน

จินตนาการ” (imagined community) ข้ามแดนขึ้น โดยเฉพาะมีเป้าหมายอยู่ที่กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเล (Duara, 1997; Barabantseva 2011; Santasombat, 2015) การสร้างชาตินิยมจีนนอกดินแดนเช่นนี้ ด้านหนึ่ง ช่วยปรับปรุงภาพลักษณ์ของรัฐจีนยุคใหม่ จากเดิมที่รัฐจีน (โดยเฉพาะสมัยราชวงศ์ชิง) มองการเคลื่อนย้ายของคนจีนและจีนโพ้นทะเลว่าเป็นคนนอกตัญญูทรยศ ต่อครอบครัว เครือญาติและชาติ ไปสู่การสร้างสัญลักษณ์ใหม่ ๆ ที่รัฐจีนต้องการสื่อสารว่า “คนจีนอยู่ที่ไหนก็เป็นจีนที่สามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่แผ่นดินแม่ได้เสมอ” เป็นการเน้นย้ำ “ความจงรักภักดีข้ามชาติ” (transnational loyalty) ให้เกิดขึ้นใหม่ในกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลนอกแผ่นดินจีน วิธีนี้ทำให้เกิดการสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของทั้งรัฐและสังคมจีนข้ามชาติไปพร้อม ๆ กัน ขณะนี้อีกด้าน การสร้างชาตินิยมจีนนอกดินแดนโดยมีเป้าหมายที่กลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลสำคัญมากสำหรับรัฐจีน เพราะกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลถือเป็นแหล่งทุนทางเศรษฐกิจหลักในการนำกลับมาพัฒนาเศรษฐกิจระบบตลาดในจีน (Duara 1997; Nyíri, 2001, 2005; Callahan, 2006, 2008; Barabantseva, 2011) ทำให้รัฐจีนและประเทศสามารถกลับมาแข่งขันทางเศรษฐกิจได้มากขึ้นในระดับโลก (Duara 1997, pp.36–54; Santasombat, 2015, p.3)

ปาล นีอิหริ (Pál Nyíri, 2002) เคยเสนอว่าในประวัติศาสตร์ รัฐจีนได้สร้างอุดมการณ์ชาตินิยมจีนมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิงช่วงหลัง เมื่อคัง โห่ยวเหวย (Kang Youwéi) ขุนนางสำคัญในสมัยจักรพรรดิกวังซวี่ (Guangxù)² ได้สร้างอุดมการณ์ “ชนผิวเหลือง” บนพื้นฐานที่มีบรรพชนร่วมกันของชาวจีนในเวลาต่อมาก็กลายเป็น “อุดมการณ์ทางการเมือง” ที่มีนัยสำคัญในหมู่

² จักรพรรดิกวังซวี่ เป็นผู้ที่ต้องการปฏิรูปให้จีนทันสมัยตามแบบจักรพรรดิญี่ปุ่นที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

ชาวจีนโพ้นทะเล อย่างไรก็ดี ในอดีต รัฐจีนใช้อุดมการณ์ชาตินิยมจีนนอกดินแดนกับกลุ่มจีนโพ้นทะเลเป็นเครื่องมือตอบโต้ภัยการเมืองและการบริหารจัดการคนจีนนอกประเทศต่างกรรมต่างวาระด้วยกัน กล่าวคือ สมัยรัฐบาลจีนคณะชาติ ชุน ยัตเซิน และกลุ่มก๊กมินตั๋ง (Kuomintang-KMT, Nationalist Party) ใช้ความเป็นจีนฮั่นและการสร้างชาติจีนบนเป้าหมายแรกเพื่อโค่นล้มระบอบจักรพรรดิราชวงศ์ชิง (ราชสำนักแมนจู) ชุน ยัตเซินถึงกับได้ชื่อว่าเป็นบิดาของการปฏิวัติ ขณะที่ชาวจีนโพ้นทะเลคือมารดาของการปฏิวัติจีน เพราะให้การสนับสนุนเงินจำนวนมหาศาลแก่ประเทศแม่จนทำให้การปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิงสำเร็จในที่สุด

ต่อมาเป้าหมายการใช้อุดมการณ์ชาตินิยมจีนนอกดินแดนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในจีนและบริบทการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่ารัฐบาลจีนคณะชาติในช่วงหลังพยายามหลอมรวมชาวจีนโพ้นทะเลโดยนำเสนอภาพลักษณ์ว่าชาวจีนโพ้นทะเลคือลูกหลานชนผิวเหลือง พวกเขาได้รับการสนับสนุนให้ลงทุนในจีนแผ่นดินใหญ่ และช่วยพัฒนาระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนบริจาครายได้ให้กับแผ่นดินของบรรพชนในจีนและในชุมชนเมืองใหญ่ เช่น เซี่ยงไฮ้ สายสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจีนคณะชาติกับชาวจีนโพ้นทะเลทวีความแน่นแฟ้นมากขึ้นในช่วงสงครามจีน-ญี่ปุ่นที่ชาวจีนโพ้นทะเลเกิดความรู้สึกร่วมว่า แผ่นดินแม่ถูกรังแก ชาวจีนโพ้นทะเลจึงสนับสนุนด้านกำลังคนและเงินทุนแก่รัฐบาลจีนคณะชาติในช่วงเวลานั้น

การสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมจีนนอกดินแดนของรัฐจีนดำเนินการมาอย่างเป็นระบบผ่านการใช้นโยบายต่างประเทศว่าด้วย “การบริหารกิจการด้านคนจีนโพ้นทะเล” ที่เรียกว่า เฉียวอู่ (Qiaowu-overseas Chinese affairs) โดยพิจารณาชาวจีนโพ้นทะเลในฐานะเป็น “พลเมืองจีน” นอกแผ่นดินจีน ในทางปฏิบัติ หมายถึง การออกหนังสือเดินทางให้ ให้สิทธิ

กลับบ้านเกิด สิทธิการเลือกตั้งแก่ชาวจีนโพ้นทะเล (ยศ, 2557) การบริหารกิจการด้านคนจีนโพ้นทะเลมีกลไกการทำงานที่ชัดเจนผ่านองค์กรที่เรียกว่า “เฉียวป๋ัน” (Qiaoban)³ (To, 2012, p. 209, Siriphon, 2016, pp. 1–17) ที่มีสำนักงานชาวจีนโพ้นทะเลเป็นตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างรัฐกับคนจีนโพ้นทะเลในประเทศต่างๆ และเข้าไปมีอิทธิพลต่อจีนโพ้นทะเลอย่างมาก เช่น เข้าไปดำเนินการโดยตรงกับสมาคมจีน หรือองค์กรทางสังคมของชาวจีนโพ้นทะเล ให้ความช่วยเหลือลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลทั้งด้านการศึกษา (โรงเรียนและการเรียนแบบจีนกลาง) สิทธิประโยชน์และความช่วยเหลือ ฯลฯ เวลาต่อมา ช่วงเปลี่ยนผ่านจากรัฐบาลจีนคณะชาติสู่จีนคอมมิวนิสต์ ก็พบว่า มีการสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมในหมู่คนจีนโพ้นทะเลที่คล้ายกัน ตอกย้ำวิธีคิดที่มองว่า ชาวจีนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็เป็นคนจีน เป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินจีนที่รัฐบาลจีนต้องให้การคุ้มครองปกป้อง ขณะที่เขาเหล่านั้นต้องจงรักภักดีต่อแผ่นดินแม่ด้วย อย่างไรก็ตาม ยุทธวิธีนี้ถูกใช้น้อยลงในการติดต่อกับจีนโพ้นทะเลหลังจากจีนปิดประเทศช่วงทศวรรษ 1960–1980

อุดมการณ์ชาตินิยมจีนนอกดินแดนและการสร้างความจงรักภักดีข้ามชาติกลับมาเข้มข้นอีกครั้งหลัง ค.ศ. 1989 เมื่อเกิดปัญหารัฐบาลจีนสั่งปราบปรามนักศึกษาที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ทำให้จีนไม่เพียงเผชิญกับปัญหาการเมืองเท่านั้น แต่ยังประสบกับปัญหาเศรษฐกิจที่กลุ่มประเทศตะวันตกตอบโต้การใช้ความรุนแรงของรัฐบาลจีนด้วยการระงับการลงทุนทางเศรษฐกิจ

³ เฉียวป๋ัน (Qiaoban–Overseas Chinese Affairs Office of the State Council of the People’s Republic of China) เริ่มต้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิง หลังจากจีนพ่ายแพ้ในสงครามฝิ่นและถูกบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม รัฐจีนใช้องค์กรนี้แก้ปัญหาคนจีนโพ้นทะเลที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมอังกฤษในช่วงเริ่มต้น แต่ต่อมาโครงสร้างองค์กรนี้ รัฐบาลก็กมินตั้งได้สานต่อเพื่อเป็นกลไกในการบริหารจัดการคนจีนโพ้นทะเล

ในจีนลง ส่งผลให้จีนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจตามมาทันที รัฐบาลจีนช่วงนั้น จึงต้องใช้นโยบายการเชื่อมต่อกับทุนจีนโพ้นทะเลอีกครั้ง เพื่อให้เข้ามา ทดแทนการลงทุนของบริษัทข้ามชาติตะวันตกที่ถอยตัวออกไป รัฐบาลจีน หันกลับมาใช้องค์กร “เฉียวป๋าน” เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญเชื่อมต่อกับภายนอก โดยเฉพาะกับคนจีนโพ้นทะเล เพื่อนำชื่อเสียงธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรม กลับมาผลักดันเศรษฐกิจในประเทศและให้การสนับสนุนยุทธศาสตร์ของ รัฐจีน (Cheng & Ngok 1999; Nyíri 2005; To 2012; Siriphon, 2016)

การเชื่อมต่อที่ทำงานโดยองค์กร “เฉียวป๋าน” อย่างเช่น การสร้าง โครงการให้นักวิชาการ ข้าราชการระดับสูงออกเดินสายเยี่ยมเยียนกลุ่มชาว จีนโพ้นทะเลในอุษาคเนย์และพื้นที่อื่น ๆ ทั่วโลกเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่นักธุรกิจชาวจีนโพ้นทะเล การเยี่ยมเยียนใน ลักษณะนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พบว่า ค.ศ. 1991 มณฑลกวางตุ้งส่งผู้แทน ไปเยือนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่าง ๆ 381 คณะรวม 2,093 คน ต่อมา ค.ศ. 1995 เพิ่มขึ้นเป็น 526 คณะ รวมกว่า 20,000 คน (Cheng & Ngok, 1998) ที่สำคัญ รัฐบาลจีนยังได้เชิญผู้นำสมาคมจีนโพ้นทะเล นักธุรกิจจีน ในยุโรปและอุษาคเนย์กลับมาเยือนแผ่นดินแม่ด้วยโดยที่รัฐบาลจีนออกค่า ใช้จ่ายให้ทั้งหมด เช่น เฉียวป๋านหรือสำนักงานจีนโพ้นทะเลมณฑลกวางตุ้ง รับรองแขกหรือนักธุรกิจจีนจากฮ่องกง ไต้หวัน มาเก๊า เกือบ 300,000 คน สำนักงานจีนโพ้นทะเลแห่งมณฑลฟูเจี้ยนรับรองการมาเยือนของชาวจีน โพ้นทะเลกว่า 500 คณะ รวมกว่า 20,000 คน การกลับมาเยือนนี้ชาวจีน โพ้นทะเลได้รับทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาใหม่ๆ ของประเทศจีน แพน ลงทุนของชาวจีนโพ้นทะเลในแผ่นดินแม่ทั้งระยะสั้นและยาวไปพร้อม ๆ กับการได้มาเห็น “แผ่นดินแม่” ที่กำลังรอความช่วยเหลือ

นอกจากนี้ เฉียวป๋านยังออกแบบโครงการกับเยาวชน เช่น ให้ลูกหลาน ชาวจีนโพ้นทะเลกลับมาเยือนแผ่นดินแม่ถิ่นบรรพชนเป็นเวลาหลายเดือน

เพื่อคั่นหารากเหง้าของตน โครงการเหล่านี้ ทำให้รัฐบาลระดับมณฑลต่างๆ ของจีนได้ทำงานร่วมกับองค์กรชาวจีนโพ้นทะเลอย่างกระตือรือร้น ทั้งด้านการส่งเสริมการลงทุน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การปรับระเบียบให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของนักลงทุนชาวจีนโพ้นทะเลมากขึ้น

วิธีการเช่นนี้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์หลักที่รัฐจีนขยายแนวคิด “พลเมืองข้ามชาติ” (transnational subjects) และดำเนินการบริหารจัดการเหนือประชากรกลุ่มนี้ (Basch et al., 1994) โดยปรับเปลี่ยนความหมายของดินแดน ความเป็นพลเมือง และใช้อัตลักษณ์ความเป็นจีนเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางการเมืองและบริบทความสัมพันธ์กับกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Barabantseva, 2011)

โครงการสร้างแนวคิด พันธกิจแห่งอารยธรรมจีน วาทกรรมว่าด้วยจีนอพยพรุ่นใหม่

แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน (civilizing mission) เป็นสหสัมพันธ์ที่ทำงานไปพร้อมกับวาทกรรมว่าด้วยจีนอพยพรุ่นใหม่และการส่งเสริมโครงการข้ามชาติบน 3 ยุทธศาสตร์เชิงนโยบาย คือ นโยบายการใช้อำนาจละมุน การทูตชายขอบ และยุทธศาสตร์การก้าวออกไปเพื่อสนับสนุนให้ “จีนรุ่นใหม่” ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่า รัฐวิสาหกิจจีนขนาดใหญ่ บรรษัทข้ามชาติจีน ภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนวิสาหกิจขนาดกลางและย่อย หรือผู้ค้านักธุรกิจรายย่อยเดินทางออกไปนอกประเทศเพื่อไปพัฒนาเศรษฐกิจความมั่งคั่งของตน ครอบครองและเพื่อชาตินอกบ้านเกิดตนเอง

แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน แนวคิดนี้อาจไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เสียเวลาเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์จีนและมุมมองของคนจีนที่มีต่ออารยธรรมของตน ในประวัติศาสตร์ความคิดจีน พวกเขา มองประเทศจีนในฐานะ

ศูนย์กลางของแผ่นดินและมองคนจีนในฐานะผู้ศิวิไลซ์ (civilizer) นำพา “อารยธรรม” ไปสู่ดินแดนของชนป่าเถื่อน (barbarian) ที่ล่าหลังเพื่อทำให้นดินแดนนั้น ๆ เจริญก้าวหน้าขึ้น (โปรตุเกสงานของ Dreyer, 1979; Harrell, 1995; Blum, 2001; Hansen, 2005)⁴ แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีนนี้ ได้รับการตอกย้ำอีกครั้งโดยรัฐจีนในช่วงหลังผ่านการดำเนินงานของ 2 ชุดความคิดหลัก คือ 1) ชุดแรกเป็นแบบดั้งเดิมว่าด้วยจีน-คนจีนในฐานะผู้สร้าง ความศิวิไลซ์ไปสู่ดินแดนด้อยพัฒนา (Nyíri, 2002, 2006: อร์ญญา, 2556, หน้า 152–157 กรณีตัวอย่างในลาว) กับ 2) อารยธรรมจีนบนฐานคิดลัทธิขงจื้อ (Confucianism) ในการสร้างความทันสมัยแบบจีน ให้เป็นต้นแบบ สร้าง “ความทันสมัยเชิงทางเลือก” (alternative modernity) ในแบบที่สอง นี้ ยศ สันตสมบัติ (2557) เสนอว่า รัฐจีนนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 ได้ เสนอตนเองเป็นสังคมขงจื้อใหม่ด้วยเหตุผล 2 ประการ *ประการแรก* รัฐจีนต้องการขจัดภาพลักษณ์การเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ที่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อทุนนิยมโลก และ*ประการที่สอง* รัฐจีนต้องการสร้างภาพลักษณ์การเป็นมหาอำนาจผู้รับผิดชอบที่มุ่งมั่นในระบบคุณค่าและยึดถือคุณธรรม

⁴ งานของ ซูเซน บลูม (Susen Blum, 2001) เสนอว่าชาวจีนชั้นมีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ที่มองว่าล่าหลังกว่า ถูกเรียกว่าเป็น คนพื้นเมือง (portrait of primitives) ซึ่งจีนชั้นมีอารยธรรมที่สูงและเหนือกว่า งานของ แฮนเซน (Hansen, 2005) ศึกษาการเคลื่อนย้ายของจีนชั้นจากทางตอนเหนือไปสู่ชายแดนทิเบตและชายแดนอื่นๆ ของประเทศ พบว่าการเคลื่อนย้ายเหล่านี้ด้านหนึ่งเป็นผลมาจากการสร้างแรงจูงใจจากรัฐในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลให้ไปตั้งรกรากในชายแดนเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลจีนให้ไปพัฒนาชายแดน ไปผสมกลมกลืนกับคนพื้นถิ่นเพื่อพัฒนาประเทศ พร้อมๆ กับแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในที่แห่งใหม่ (Hansen, 2005, p. 166)

ตามหลักปรัชญาขงจื้อ⁵ สำหรับแบบที่สองนี้ยุทธวิธีหนึ่งที่จีนใช้สร้างภาพลักษณ์ของตนในฐานะสังคมขงจื้อใหม่ คือ การจัดตั้งสถาบันขงจื้อ (Hanban-Confucius Institute)⁶ ขึ้นเพื่อเผยแพร่วรรณกรรมและวัฒนธรรมจีนออกไปทั่วโลก

⁵ ในช่วงที่ประเทศจีนเริ่มต้นปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ ความเชื่อทางศาสนาอย่างลัทธิขงจื้อ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ขัดแย้งต่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ลัทธิขงจื้อจึงถูกทำให้หายไปประเทศจีน จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 2000 ที่ผ่านมานี้ ปรัชญาขงจื้อในประเทศจีนถูกรื้อฟื้นขึ้นมามีอีกครั้งโดยรัฐบาลจีนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ได้ริเริ่มโครงการรื้อฟื้นปรัชญาขงจื้อขึ้นมาจากข้อเสนอของเจียง เจ๋อหมิน ตั้งแต่ปี 2000 ระบุว่า วัฒนธรรมก้าวหน้า (advanced culture) ของสังคมนิยมในจีนร่วมสมัยต้องมุ่งไปที่การพัฒนาวัฒนธรรมสังคมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะแบบจีน และส่งเสริมความก้าวหน้าทางจริยธรรมและอุดมการณ์สังคมนิยม ต่อมาหู จิ่นเทา ย้ำหลักการ “การทำให้อดีตรักษาปัจจุบัน” เอาไว้ หลังจากนั้นปรัชญาขงจื้อจึงกลายเป็นตัวดึงดูดที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนมองว่า เป็นเครื่องมือของพรรคในการธำรงรักษาอุดมการณ์เอาไว้ได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการส่งเสริมปรัชญาขงจื้อดังกล่าวมากขึ้นและเป็นที่รับรู้ของประชาชนจีนมากขึ้น ก็พบว่ามีการตีความและหยิบใช้ไปในหลากหลายความหมาย ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาขงจื้อในฐานะสกุลทางความคิด การศึกษา ในฐานะศาสนา หรือในฐานะหลักการของจริยธรรมทางการค้า อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายท่าน (Wu, 2014; Sahlin, 2015) มองว่า ปรัชญาขงจื้อในยุคของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นเพียงโครงการทางการเมืองของรัฐบาลจีนเท่านั้น เพราะเกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางสังคมและความพยายามของรัฐบาลจีนในช่วงที่ความหมายทางอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เริ่มเสื่อมถอยลง ขณะที่ความคิดแบบชาตินิยมจีนกำลังเกิดขึ้นทดแทน รัฐบาลจีนจึงต้องค้นหายุทธวิธีในการพัฒนาอุดมการณ์เพื่อควบคุมพื้นที่ทางวัฒนธรรมและรักษาความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมในสังคมจีนเอาไว้ โดยที่ไม่กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศตะวันตกด้วย

⁶ สถาบันขงจื้อเป็นส่วนหนึ่งของ Office of Chinese Language International (Hanban) ซึ่งทำหน้าที่คล้าย USIS, British Council, Goethe Institute, Alliance Francaises ในแง่ของการสอนภาษาและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ

สำหรับแนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน ไม่ว่าจะบนชุดความคิดแบบใด ต่างถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเคลื่อนย้ายของคนจีนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบด้วย ดังที่ นีอิริ (Nyíri, 2002, 2003, 2006) เสนอว่า การหลั่งไหลของประชากรชาวฮั่นเข้าสู่พื้นที่ชายขอบในและนอกประเทศต่างดำเนินการไปพร้อม ๆ กับวาทกรรมว่าด้วยคนจีนอพยพรุ่นใหม่ที่น่าเสนาภาพคนจีนย้ายถิ่นรุ่นใหม่ ในฐานะ “ผู้รักชาติ” (patriotic) เป็นทรัพยากรล้ำค่าต่อการสร้างเศรษฐกิจจีนยุคใหม่ รัฐจีนมองว่า คนเหล่านี้จะมีความรู้มากขั้นและมีความทะเยอทะยานที่จะออกไปสร้างฐานะมั่งคั่งร่ำรวย สร้างสัมพันธกับชาวต่างชาติและเงินโพ้นทะเลทั่วโลก

อันตรึงระหว่างจีนกับนานาประเทศ ในปัจจุบันมีสถาบันขงจื้ออยู่ใน 64 ประเทศทั่วโลก โดยจัดตั้งขึ้นในสถาบันการศึกษา โรงเรียน และมหาวิทยาลัยทั่วไปที่เซ็นสัญญาความร่วมมือกับ Hanban ในอนาคตจะมีการจัดตั้งสถาบันขงจื้ออย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2000 สถาบันขงจื้อประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสถาบันและทำงานมาได้หลายปี แต่ปัจจุบันกลับพบว่า มหาวิทยาลัยจำนวนมากในยุโรป สหรัฐ ออสเตรเลีย แคนาดา ต่างทยอยยกเลิกการตั้งสถาบันฮั่นปู้ในมหาวิทยาลัยเหล่านั้น ส่วนไทยให้การต้อนรับสถาบันขงจื้ออย่างดี มีอยู่ 24 แห่งตั้งอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยกระจายไปทั่วประเทศ และยังมีห้องเรียนภาษาและวัฒนธรรมจีนอีกจำนวนมากในระดับชั้นมัธยมศึกษาตามโรงเรียนต่าง ๆ มีอาจารย์อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยในประเทศจีนมาช่วยสอน ขณะที่เวียดนาม และอินโดนีเซียยังประสบปัญหา เพราะไม่แน่ใจในจุดประสงค์ของรัฐบาลจีน (Chinh, 2013) ในประเทศไทยมีการจัดตั้งสถาบันขงจื้อแล้ว 14 แห่ง ในลาว 1 แห่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบางประเทศซึ่งมีมรดกวัฒนธรรมใกล้ชิดกับจีนมาก่อน เช่น เวียดนาม กลับยังไม่มีการจัดตั้งสถาบันขงจื้อขึ้น และชาวเวียดนามบางส่วนยังคงมีท่าทีต่อต้านวัฒนธรรมจีน การส่งออกวัฒนธรรมจีนจึงยังเป็นนโยบายต่างประเทศที่จีนยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก หากเปรียบเทียบกับนโยบายการลงทุนและนโยบายเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ

ภายใต้แนวคิด “พันธกิจแห่งอารยธรรม” ให้ภาพความเป็น “ผู้รักชาติ” ดังกล่าว รัฐบาลจีนได้ส่งเสริมให้ผู้ย้ายถิ่นชาวฮั่นที่เดินทางไปยังดินแดนใหม่ มองตัวเองว่าเป็น “ผู้สร้างความศิวิไลซ์” ไปสู่ดินแดนด้อยพัฒนา ที่ซึ่งรัฐบาลจีนได้วางหมุดหมาย 3 ยุทธศาสตร์เชิงนโยบายต่างประเทศให้รองรับเอาไว้ คือ นโยบายการใช้อำนาจละมุน (Nye, 2004; Kurlanzick, 2006) นโยบายการทูตชายขอบ (peripheral diplomacy) และนโยบายการก้าวออกไป (Zou Chu Qu-Going-out policy) เพื่อสนับสนุนให้จีนรุ่นใหม่ในรูปแบบต่างๆ เดินทางออกนอกประเทศเพื่อแสวงหาความสำเร็จ (success) พัฒนาเศรษฐกิจความมั่งคั่งของตนนอกบ้านเกิด

สำหรับนโยบายการใช้ “อำนาจละมุน”⁷ ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ แก่มิตรประเทศ และนโยบายการทูตชายขอบที่พัฒนาสายสัมพันธ์แนบแน่นกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกับจีนผ่านการเจรจาต่อรอง การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างมิตรประเทศ ทั้งสองนโยบายนี้จีนได้แสดงความพร้อมในการให้ความช่วยเหลือด้านการลงทุน เงินบริจาค เงินช่วยเหลือ เงินสนับสนุนแบบให้เปล่า การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี ความรู้ ความชำนาญต่างๆ เพื่อช่วยพัฒนาประเทศที่ยากจนที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านี้

การนำเสนอภาพจีนเป็นผู้นำพาอารยธรรมไปยังดินแดนด้อยพัฒนา ภายใต้การใช้นโยบายอำนาจละมุนและการทูตชายขอบได้นำพาไปสู่ “กิจกรรมการพัฒนา” ต่างๆ ได้แก่ การเข้ามาของจีนในทวีปแอฟริกาที่ถูก

⁷ การใช้อำนาจละมุนนี้มีนัยสำคัญทางการเมืองและเศรษฐกิจระดับโลกที่แตกต่างไปจากการใช้อำนาจแบบเดิมอย่างสิ้นเชิง ไม่ว่าจะ อำนาจทางการทหาร การกดบังคับต่อรอง เป็นต้น และการใช้อำนาจของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เช่นนี้กำลังท้าทายต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (Lum et al., 2008)

มองเป็น “ตัวแทนใหม่แห่งการพัฒนา” (new agents of development) ทางเศรษฐกิจ (Mohan & Tan-Mullins, 2009) หรือตัวอย่างของลาว ประเทศที่ยากจนที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นตัวแบบของประเทศล้าหลังที่เพิ่งถูกปลุกให้ตื่นขึ้นด้วยพลังและความมั่งคั่งของประเทศเพื่อนบ้าน ทางตอนเหนืออย่างจีน จะพบว่า ในลาว พม่า กัมพูชา จีนได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 จีนได้เข้าไปสร้างหอประชุมวัฒนธรรมแห่งชาติ (Laos National Cultural Hall) และให้เงินทุนเทคโนโลยี สนับสนุนการสร้างโรงงานผลิตซีเมนต์ที่เมืองวังเวียง ใน ค.ศ. 2003 จีนสนับสนุนเงินสร้างถนนสายหลักหมายเลข 13 ในนครเวียงจันทน์ ในปีต่อมาจึงได้ช่วยปรับปรุงสวนสาธารณะรอบๆ และสร้างน้ำพุบริเวณใจกลางบนถนนสายหลักในกรุงเวียงจันทน์ ค.ศ. 2007 จีนยังช่วยเหลือในการสร้างสนามกีฬาขนาดที่นั่ง 20,000 คน เพื่อรองรับการจัดกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 25 ด้วย^๑ หรือโครงการช่วยแก้ปัญหาเสฟติดในลาวด้วยการปลูกยางพารา ข้าวโพดแทนฝิ่นในลาวและพม่า^๒ การสร้างอาคารประชุมคณะรัฐมนตรีหลังใหม่ในกรุงพนมเปญ เป็นต้น ซึ่งโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคที่จีนให้ความช่วยเหลือมิตรประเทศเหล่านี้ต่างเชื่อมโยงกับการเคลื่อน

^๑ ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลจีนกับรัฐบาลลาวในโครงการก่อสร้างสนามกีฬาซีเกมส์ของลาวนั้นเพื่อแลกกับการที่บริษัท Suzhou Industrial Park Overseas Investment Company จะได้รับสัมปทานพื้นที่แถบพระธาตุหลวง ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์จำนวน 1,640 เฮกตาร์ เพื่อทำการพัฒนาที่ดิน สร้างโครงการเมืองใหม่ แต่ปัจจุบันข้อตกลงดังกล่าวยังไม่ได้รับการดำเนินการใดๆ อย่างเป็นรูปธรรม

^๒ จากข้อมูลของ สุนทอน เกตพันธ์ และคณะ (Sounthone Ketphanh et al., 2006) ระบุว่า ยางพาราปลูกครั้งแรกในหลวงน้ำทา ตอนเหนือของลาวจำนวน 400 เฮกตาร์ ใน ค.ศ. 2006 พื้นที่การปลูกยางเพิ่มขึ้นเป็น 7,341 เฮกตาร์ และคาดว่าจะขยายออกไปเป็น 119,000 เฮกตาร์ใน ค.ศ. 2010 โปรดดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ สุนทอน เกตพันธ์ และ

ย้ายของกลุ่มรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ บรรษัทข้ามชาติ ภาคธุรกิจเอกชน
จีนให้ออกมาประกอบการการลงทุน บนข้อแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐจีนกับ
รัฐบาลมิตรประเทศที่ให้บริการก่อสร้าง แร่ถ่านและเทคโนโลยีของจีน
ทั้งหมด (Stuart-Fox, 2009)

พร้อมๆ กับการก่อสร้างโครงการพัฒนาต่างๆ ด้านสาธารณสุข โภค การ
ศึกษา สุขภาพในประเทศเพื่อนบ้านที่แลกเปลี่ยนกับการให้รัฐวิสาหกิจจีน
ภาคธุรกิจเอกชนเงินมาลงทุนแล้ว รัฐจีนยังได้จัดโครงการ “อาสาสมัคร”
(volunteers) เปิดรับคนหนุ่มสาวจีนออกไปทำงานยังมีมิตรประเทศด้วย เช่น
ไปเป็นแพทย์ในโรงพยาบาล เป็นครูสอนภาษาจีน สอนกีฬา ฝึกหัด หรือ
เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อในประเทศกำลังพัฒนาที่รัฐจีนนำโครงการการพัฒนา
เหล่านั้นไปให้ ตัวอย่างของกิจกรรมอาสาสมัครของจีนดังกล่าวเป็นเพียง
หนึ่งในกิจกรรมการพัฒนาตามวิสัยคิดในฐานะผู้สร้างคิวิไลซ์ กับพันธกิจแห่ง
อารยธรรม ซึ่งอาจมองเห็นได้จากกิจกรรมอื่นๆ ที่รัฐบาลจีนได้เริ่มลงมือ
ทำในรอบ 10-20 ปีที่ผ่านมา และเข้มข้นมากขึ้นหลัง ค.ศ. 2004 โดยเฉพาะกลุ่มประเทศยากจนในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างพม่า ลาว
และกัมพูชา

ไม่เพียงโครงการอาสาสมัครที่ได้รับการตอบรับจากคนหนุ่มสาวชาวจีน
รุ่นใหม่ที่ต้องการออกมาทำพันธกิจแห่งอารยธรรมนอกบ้านเกิดเท่านั้น ยัง
พบว่า ในช่วงหลังทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา เริ่มมีชาวจีนจากเขตยากจน
ของมณฑลเสฉวน หูหนาน และมณฑลอื่นๆ หลังไหลเข้ามาทำงานเป็น

คณะ (Ketphanh et al., 2006) โดยรัฐจีนได้ให้เงินอุดหนุน เงินกู้และยกเว้นภาษีแก่
บริษัทเอกชนจีนที่เข้ามาทำสัมปทานยางพาราในลาว (Shi, 2008, p. 27) มีบริษัทจีน
กว่า 40 แห่งดำเนินกิจการอยู่ในเขตลาวตอนเหนือภายใต้โครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่น
(Shi, 2008, pp. 23-24)

กรรมกรก่อสร้างในโครงการขนาดใหญ่ของจีนในอุซาคเนย์ เช่น โครงการสร้างถนน เขื่อน เขื่อนแม่สร้อย และคองงานสวนยาง เมื่อโครงการสิ้นสุดลง คนงานจำนวนไม่น้อยตัดสินใจอยู่ต่อเพื่อหาช่องทางทำมาหากินในที่ใหม่ หลายคนลงทุนค้าขายสินค้าจีนในประเทศเหล่านี้ภายใต้การระดมทุนจากญาติพี่น้องหรือเงินกู้ยืมจากรัฐบาลจีน บางรายนำเอาครอบครัวมาตั้งรกรากในประเทศใหม่ ขณะที่พ่อค้าชาวจีนหรือพนักงานหนุ่มจำนวนไม่น้อยเริ่มแต่งงานกับสาวท้องถิ่นเพื่อลงหลักปักฐานสร้างธุรกิจการค้าในประเทศอื่น ผู้อพยพชาวจีนรุ่นใหม่ที่เข้ามาทำงานและค้าขายตามเมืองใหญ่ เช่น เวียงจันทน์ ย่างกุ้ง มัณฑะเลย์ พนมเปญ หรือตามบริเวณเมืองชายแดนในภูมิภาคอุซาคเนย์นี้ กลายเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจและการลงทุนในประเทศที่พวกเขาเดินทางไป (ยศ, 2557)

ผลสำคัญของปฏิบัติการพันธกิจแห่งอารยธรรม ยุทธศาสตร์เชิงนโยบายการใช้อำนาจละมุน นโยบายการทูตชายขอบที่จีนให้ความช่วยเหลือแก่มิตรประเทศ ทำให้ประเทศจีนได้ทั้งชื่อเสียงภาพลักษณ์ของการเป็น “ผู้ให้” ไปพร้อม ๆ กับการได้โอกาสขยายเศรษฐกิจเชิงรุกในประเทศนั้น ๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็น โครงการส่งเสริมการปลูกยางพาราเป็นพืชทดแทนฝิ่นและลดความยากจนในลาวตอนเหนือ โครงการร่วมทุนเพื่อสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าในพม่า การลงทุนในไร่ขนาดใหญ่เพื่อผลิตพืชพาณิชย์ อย่างข้าวโพด ยางพารา และสินค้าเกษตรอื่น ๆ เพื่อป้อนสู่โรงงานในจีน การลงทุนทำเหมืองแร่ การสร้างตลาดจีน การเช่าพื้นที่เพื่อสร้างบ่อนคาสิโนและรีสอร์ทเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด วิธีคิดว่าด้วยการพัฒนาด้วยพลังของชนชาวยันผู้สร้างความคิดวิไลซ์จนประสบความสำเร็จตามที่ต่าง ๆ ทั่วโลกได้กลายเป็นตัวแบบ “ความทันสมัยทางเลือก” ที่แตกต่างไปจากตัวแบบของตะวันตกให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาในยุคหลังสังคมนิยมอย่างลาว กัมพูชา

พม่า หรือแม้แต่ในทวีปแอฟริกาที่ต้องการปฏิรูปเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบตลาด การสร้างความเจริญมั่งคั่งและการลดสภาวะความยากจนลง ขณะที่เสรีภาพทางการเมืองยังคงถูกจำกัดเช่นเดิม (ยศ, 2557)

นอกเหนือจากสหสัมพันธ์ของแนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีนที่ทำงานไปพร้อมกับวาทกรรมว่าด้วยเงินอพยพรุ่นใหม่ และการส่งเสริมโครงการข้ามชาติบนนโยบายการใช้อำนาจละมุนและนโยบายการทูตชายขอบ เพื่อสนับสนุนให้เงินทุนใหม่เดินทางออกนอกประเทศแล้ว ยังพบว่านโยบายเชิงยุทธศาสตร์ “การก้าวออกไป” เป็นอีกกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้การเคลื่อนย้ายของคนเงินทุนใหม่กลุ่มต่างๆ ขับเคลื่อนออกไปมากขึ้น ยุทธศาสตร์การก้าวออกไปนี้เน้นหลักอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ให้ภาคธุรกิจและนักลงทุนจีนให้ออกไปยังต่างประเทศ เช่น มาตรการอำนวยความสะดวกด้านการเงิน (ทั้งเงินกู้ เงินให้เปล่า) หาแหล่งทุนอนุมัติสินเชื่อให้ มาตรการอุดหนุนทางการเงินแก่บริษัทต่างๆ รัฐวิสาหกิจไปลงทุนซื้อกิจการแหล่งสำรองทรัพยากรธรรมชาติในต่างประเทศ การอนุมัติโครงการลงทุนในต่างประเทศที่รวดเร็ว มาตรการสนับสนุนข้อมูลเชิงเศรษฐกิจมหภาคให้ภาคธุรกิจเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจ หรือการลดขั้นตอนความยุ่งยากในการออกหนังสือเดินทางซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเงินทุนรุ่นใหม่รุ่นแรกๆ ในกลุ่มผู้มีการศึกษา นักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ออกเดินทางไปร่วมกับสถาบันวิชาการต่างประเทศเพื่อแสวงหาความรู้ไปพร้อมกับการเปิดหูเปิดตาขยายความสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้น¹⁰

¹⁰ โดยเฉพาะกับประเทศกลุ่มอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศตามนโยบายโครงการสี่ทันสมัย (Four Modernizations) พัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการของจีน

นโยบายก้าวออกไปของรัฐบาลจีนแบ่งได้ 3 ช่วง คือ ช่วงแรก (ค.ศ. 1979–1985) รัฐวิสาหกิจจีนภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพาณิชย์และรัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทในการไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศในลักษณะร่วมทุน (joint venture) ช่วงที่ 2 (ค.ศ. 1985–1990) ให้ภาคธุรกิจของจีนได้รับอนุญาตให้ออกไปจัดตั้งบริษัทสาขาในต่างประเทศได้ และช่วงที่ 3 (ค.ศ. 1990–2000) เป็นการขยายจากการอนุญาตให้ภาคธุรกิจไปจัดตั้งบริษัทสาขาในต่างประเทศสู่การส่งเสริมให้ภาคธุรกิจออกไปลงทุนในต่างประเทศเพิ่มขึ้น ในเวลาต่อมา รัฐบาลจีนวางกลยุทธ์ให้นโยบายก้าวออกไปกลายเป็นเครื่องมือในการขยายการลงทุนในต่างประเทศของภาคธุรกิจจีนด้วย โดยกำหนดให้เป็นนโยบายสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (ค.ศ. 2001–2005) และฉบับที่ 11 (ค.ศ. 2006–2010) ต่อเนื่องกัน เน้นให้ออกไปตั้งโรงงานผลิตหรือไปลงทุนในประเทศผู้นำเข้าเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งกับประเทศผู้นำเข้าสินค้าจากจีน ตลอดจนเพื่อขยายตลาดสินค้าจีนให้กว้างขวางมากขึ้น และยังช่วยลดการแข่งขันอย่างรุนแรงภายในประเทศได้ และสามารถมุ่งแสวงหาความมั่นคงทางพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นปัจจัยหลักสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Holslag et al., 2007; Glaser, 2007)

ปัจจุบัน การใช้ยุทธศาสตร์ก้าวออกไปมีความก้าวหน้ามากขึ้น เพราะไม่เพียงเน้นไปที่รัฐวิสาหกิจ (state-owned enterprises: SOEs) ที่ทำกำไร

รายงานที่เกือบ 20 ปีที่ผ่านมา (ค.ศ. 1980–1998) มีนักวิชาการ รัฐบาล และนักศึกษาจีนมากกว่า 320,000 คน เดินทางไปศึกษาต่อในสหรัฐ ยุโรป และญี่ปุ่นอย่างกว้างขวาง ในกลุ่มนี้มีมากกว่า 150,000 คน ได้รับทุนการศึกษาจากรัฐบาลจีนและกลับมาทำงานในประเทศ ขณะที่กว่า 200,000 คน พานักอาศัยและทำงานต่อยังต่างประเทศ และกลายเป็น “ทรัพย์สิน” (asset) ที่มีค่าในการเชื่อมต่อกับจีนในปัจจุบัน (Xi, 2003)

หรือบรรษัทข้ามชาติจีนภาคธุรกิจขนาดใหญ่เท่านั้น ในช่วงหลังทศวรรษ 2010 เป็นต้นมา กลับพบว่า นโยบายนี้ถูกส่งเสริมอย่างเข้มข้นในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและเล็ก (small and medium enterprises: SMEs) ทั้งในระดับเขตเมืองและหมู่บ้าน (town and village enterprises: TVEs) ที่เติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในประเทศจีนให้ออกไปทำธุรกิจนอกประเทศมากขึ้น (Liu, 2008) โดยเฉพาะหลังจากที่มีข้อตกลงเขตเสรีทางการค้าระหว่างอาเซียนกับจีน (China-ASEAN Free Trade Area: CAFTA) เป็นต้นมา รัฐบาลจีนได้ประกาศยุทธศาสตร์การก้าวออกไปกระตุ้นให้กลุ่มวิสาหกิจรายย่อยในประเทศออกไปลงทุนต่างประเทศในเขตประเทศอาเซียนมากขึ้น

นโยบายนี้ได้รับความสำเร็จอย่างมากในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจรายย่อยในการบริหารจัดการต่างประเทศและเกิดการแข่งขันในหลากหลายรูปแบบ โดยสถิติของกระทรวงพาณิชย์จีนระบุว่า มีวิสาหกิจรายย่อยออกไปลงทุนกิจการการค้าในต่างประเทศมากกว่า 20,000 กลุ่ม ในจำนวนนี้มีกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย ร้อยละ 70 และยังพบว่ากลุ่มวิสาหกิจรายย่อยกำลังกลายเป็นกลไกหลักสำคัญในการบริหารจัดการธุรกิจข้ามชาติของวิสาหกิจจีนด้วย (Wang, 2014)

unสรุป

บทความนี้ตั้งข้อสันนิษฐานวิชาการกับประเด็นการเคลื่อนย้ายข้ามชาติและพลังของโลกาภิวัตน์ที่เชื่อกันว่าลดทอนอำนาจของรัฐบาลในการควบคุมดูแลพลเมืองและอธิปไตยเหนือดินแดนลง โดยใช้กรณีศึกษาวิสาหกิจจีนสนทนากับประเด็นดังกล่าว พบว่ามุมมองดังกล่าวให้ความสำคัญกับพลัง

ของรัฐบาลก็น้อยเกินไปและมองรัฐบาลในปัจจุบันอย่างหยุดนิ่งไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าพลังโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับภาวะข้ามชาติอาจส่งผลให้ผู้คนมีความจงรักภักดีต่อชุมชนและองค์กรหลาย ๆ แห่งไปพร้อมกันได้ และอาจทำให้รัฐบาลถูกลดทอนความสำคัญลงในฐานะหน่วยทางการเมืองได้เช่นกัน แต่สำหรับกรณีของจีนแล้ว รัฐบาลสมัยใหม่ไม่จำเป็นต้องถูกลดทอนอำนาจลงจากภาวะข้ามชาติและพลังโลกาภิวัตน์เสมอไป สำหรับกรณีของจีน งานศึกษานี้กลับพบการผนวกรวม สร้างสรรค์ คิดค้นยุทธวิธี และ “ใช้” สภาวะโลกาภิวัตน์จากพลังการเคลื่อนย้ายของทุนจีนข้ามชาติ เครือข่ายเงินโพ้นทะเล และการเคลื่อนย้ายของคนจีนรุ่นใหม่มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างชาติจีนใหม่ขึ้น

กรณีศึกษาบทบาทรัฐจีนนี้ ได้ชี้ให้เห็นปฏิบัติการ “การเมืองวัฒนธรรมข้ามชาติ” ของรัฐจีนที่สำคัญและเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน เครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ถูกคิดค้นมาอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นชนชาติจีนข้ามเขตแดน แนวคิดพันธกิจแห่งอารยธรรมจีน วาทกรรมจีนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นพร้อมกับโครงการข้ามชาติต่างๆ (เช่น นโยบายก้าวออกไป นโยบายอำนาจละมุน) ในการสร้างการเชื่อมต่อ (assemblage) ของรัฐจีน ชุมชน/ทุนจีนโพ้นทะเล และเงินอพยพรุ่นใหม่ในรูปแบบต่างๆ (รัฐวิสาหกิจจีนขนาดใหญ่ บรรษัทข้ามชาติจีน ภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนวิสาหกิจรายย่อย หรือผู้ค้าหลักทรัพย์รายย่อย) ดำเนินนโยบายและปฏิบัติการอย่างชาญฉลาดผ่านนโยบายในและต่างประเทศ จนทำให้รัฐบาลจีนขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้กลับมาเรื่องอำนาจบนเวทีโลกได้

ยศ สันตสมบัติ (2557) เคยเสนอว่า เราไม่ควรมองรัฐจีนแบบเดิมอีกต่อไปว่า เป็นรัฐเผด็จการ ควบคุมพลเมืองด้วยกฎระเบียบ ความรุนแรง จำกัดเสรีภาพและไร้ประชาธิปไตย แต่ควรทำความเข้าใจรัฐจีนใหม่ในฐานะ

ผู้ทบทวนประโยชน์จากพลังทางอารมณ์ด้านบวกที่มาจากการกระตุ้นมวลชน ไปสู่ปฏิบัติการร่วมกับรัฐอย่างต่อเนื่อง และพยายามสร้างพลเมืองผู้รักชาติ ปลุกฝังการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของประเทศ รวมทั้งให้มีวิถีชีวิตที่มองอนาคต อย่างเปี่ยมล้นด้วยความหวัง ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ คัลลาฮาน (Callahan, 2012) เรียกวิถีคิดแบบนี้ว่า “pessoptimistic nation” ซึ่งหมายถึงแนวคิด ว่าด้วยการกระตุ้นชักจูงให้พลเมืองของตนมองโลกในแง่ดี ด้วยการยอมรับ ดังเช่นผู้มีการศึกษาว่า อุปสรรคต่างๆ เป็นเพียงสิ่งเฉพาะหน้าที่ต้องฝ่าข้าม ไปให้ถึงฝัน ผู้เขียนเห็นด้วยกับทั้งยศ (2557) และคัลลาฮาน (Callahan, 2012) ที่เราควรทำความเข้าใจรัฐจีนให้ลึกซึ้ง และอาจนำตัวอย่างมาใช้ปรับ กับประเทศไทย โดยเฉพาะรัฐไทยที่ยังยึดติดกับวิถีคิดแบบเดิมด้านเดียว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ประเสริฐ แรงกล้า. (2560). การเคลื่อนย้ายศึกษา: ระบบที่ซับซ้อน ความเป็นการเมือง และความเป็นไปได้. *รัฐศาสตร์สาร*, 38(3), 130–158.
- ยศ สันตสมบัติ. (2557). *มังกรหลากสี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อัญญา ศิริพล. (2556). *ผู้ค้าจีนในชายแดนลุ่มน้ำโขง*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาอังกฤษ

- An, S., Capraro, M. M., & Hao, H. (2011). Ideological representations in Chinese mathematics textbooks during the Cultural Revolution decade: A relational analysis of selected textbooks from 1966–1976. *Journal of Curriculum Theorizing*, 27(3), 239–256.
- Appadurai, A. (1996). Sovereignty without territoriality: Notes for a postnational geography In P. Yaeger (Ed.). *The geography of identity* (pp. 40–58). Ann Arbor, Michigan: The University of Michigan Press.
- Appadurai, A. (Ed.). (2001). *Globalization*. Durham, N.C.: Duke University Press.
- Barabantseva, E. (2011). *Overseas Chinese, ethnic minorities, and nationalism: De-centering China*. New York: Routledge.
- Basch, L., Glick, N., & Blanc, S. (1994). *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. Langhorne, Pa: Gordon and Breach.
- Blum, S. D. (2001). *Portraits of "Primitives": Ordering human kinds in the Chinese nation*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Callahan, W. (2006). History, identity, and security: Producing and consuming

- nationalism in China. *Critical Asian Studies*, 38(2), 179–208.
- Callahan, W. (2008). Chinese visions of world order: Post-hegemonic or a new hegemony? *International Studies Review*, 10(4), 749–761.
- Callahan, W. (2012). *China: The pessoptimist nation*. Oxford: Oxford University Press.
- Cheng, J. Y. S., & Ngok, K. L. (1998). Interaction between China's organs responsible for overseas Chinese affairs and the overseas communities: The cases of Guangdong and Fujian in the economic era. Paper presented at the International Convention of Asian Scholars, Noordwijkerhout, the Netherlands.
- Cheng, J. Y. S., & Ngok, K. L. (1999). Government policy in the reform area: Interaction between organs responsible for overseas Chinese and Qiaoxiang communities. In L. Douw & C. Huang, & M. R. Godley (Eds.), *Qiaoxiang ties: Interdisciplinary approaches to "Cultural Capitalism" in South China* (pp. 113–42) Leiden: IIAS.
- Chinh, N. V. (2013). Study China to become a dragon: Confucius institutes and "civilizing mission" in the Mekong region. Paper presented at Vietnam National University.
- Cresswell, T. (2006). *On the move: Mobility in the modern western world*. London: Routledge.
- Dreyer, J. (1979). *China's forty millions: Minority nationalities and national integration in the People's Republic of China*. Cambridge: Harvard University Press.
- Duara, P. (1997). Nationalists among transnationals: Overseas Chinese and the idea of China, 1900-1911. In A. Ong & D. Nonini (Eds.), *Ungrounded empires: The cultural politics of modern Chinese transnationalism*. New York: Routledge.
- Glaser, B. (2007). Ensuring the "Go Abroad" policy serves China's domestic priorities. *The Association of Asia Research*. Retrieved from <http://www.asianresearch.org/articles/3010.html>.
- Guillen, M. F. (2001). *The limits of convergence*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hansen, M. (2005). *Frontier people: Han settlers in minority areas of China*. Vancouver: University of British Columbia Press.

- Harrell, S. (1995). Introduction: Civilizing project and the reaction to them. In S. Harrell (Ed.), *Cultural encounters on China's ethnic frontiers* (pp. 3–36). Seattle and Washington: University of Washington Press.
- Holslag, J., Geeraerts, G., Gorus, J. & Smis, S. (2007). Chinese resources and energy policy in Sub-Saharan Africa. *A Report for the Development Committee of the European Parliament*. Retrieved from http://www.cctr.ust.hk/materials/library/20070501_China%27s_natural_resources.pdf.
- Ketphanh, S. et al. (2006). Rubber Planting Status in Laos PDR. Paper presented to a workshop on Rubber Development in Laos held at the National Agriculture and forestry Research Institute of Laos, Vientiane 9–11 May.
- Kurlantzick, J. (2006). China's charm offensive in Southeast Asia. *Current History*, 105(692), 270–276.
- Liu, X. (2008). SME development in China: A policy perspective on SME industrial clustering. In H. Lim (Ed.), *SME in Asia and Globalization*, ERIA Research Project Report 2007-5, pp. 37–68. Retrieved from http://www.eria.org/SME%20Development%20in%20China_A%20Policy%20Perspective%20on%20SME%20Industrial%20Clustering.pdf.
- Lum, T., & Morrison, W. M. (2008). China's "Soft Power" in Southeast Asia. paper prepared for members and committees of Congress (Congressional Research Service – CRS report for Congress). Order code RL 34310.
- Malkki, L. (1992). National geographic: The rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees. *Cultural Anthropology*, 7 (1), 24–44.
- Mohan, G., & Tan-Mullins, M. (2009). Chinese migrants in Africa as new agents of development? An analytical framework. *European Journal of Development Research*, 21(4), 588–605.
- Nye Jr., J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Nyíri, P. (2001). Expatriating is patriotic? The discourse on "New Migrants" in the People's Republic of China and identity construction among recent

- migrants from the PRC. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 635–53.
- Nyíri, P. (2002). From class enemies to patriots: Overseas Chinese and emigration policy and discourse in the People's Republic of China. In P. Nyíri & I. Saveliev (Eds.), *Globalizing Chinese migration: Trends in Europe and Asia* (pp. 208–241). Aldershot: Ashgate.
- Nyíri, P. (2003). Afterword. In P. Nyíri & I. Saveliev (Eds.), *Globalizing Chinese migration: Trends in Europe and Asia* (pp. 320–337). Aldershot: Ashgate.
- Nyíri, P. (2005). The “New Migrant”: State and market constructions of modernity and Patriotism. In P. Nyíri & J. Breidenbach (Eds.), *China inside out: Contemporary Chinese nationalism and transnationalism*. (pp. 141–76). Budapest, New York: Central European University Press.
- Nyíri, P. (2006). The yellow man's burden: Chinese migrants on a civilizing mission. *The China Journal*, 56(July), 83–106.
- Nyíri, P. (2010). *Mobility and cultural authority in contemporary China*. Seattle: University of Washington Press.
- Nyíri, P. (2012). Enclaves of improvement: Sovereignty and developmentalism in the special zones of the China-Lao borderlands. *Comparative Studies in Society and History*, 54(3), 533–562.
- Nyíri, P. (2017). Investor, managers, brokers, and culture workers: How migrants from China are changing the meaning of Chineseness in Cambodia. In P. Nyíri & D. Tan (Eds.), *Chinese encounter in Southeast Asia: How people, money and ideas from China are changing a region*. (pp. 25–41). Seattle: University of Washington Press.
- Ong, A. & Nonini, M.D. (Eds.). (1997). *Ungrounded empires: The cultural politics of modern Chinese transnationalism*. New York: Routledge.
- Ong, A. (1997). Chinese modernities: Narratives of nation and of capitalism. In A. Ong & M.D. Nonini (Eds.), *Ungrounded empires: The cultural politics of modern Chinese transnationalism* (pp. 171–202). New York: Routledge.
- Ong, A. (2000). Graduated sovereignty in South-East Asia. *Theory, Culture & Society*, 17(4), 55–75.

- Ong, A. (2004). The Chinese axis: Zoning technologies and variegated sovereignty. *Journal of East Asian Studies*, 4(1), 69–96.
- Ong, A. (2015). Anthropological concepts for the study of nationalism. In P. Nyíri & J. Breidenbach (Eds.), *China inside out: Contemporary Chinese nationalism and transnationalism* (pp.1–34). Budapest, New York: Central European University Press.
- Sahlins, M. (2015). *Confucius institute: Academic malware*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Santasombat, Y. (Ed.). (2015). *Impact of China's rise on the Mekong region*. New York: Palgrave Macmillan.
- Shambaugh, D. (1993). Introduction: The emergence of “Greater China”. *The China Quarterly*, 13(6), 653–659.
- Shi, W. (2008). Rubber boom in Luang Namtha: A transnational perspective. Study prepared for GTZ RDMA.
- Siriphon, A. (2016). the Qiaoban, the PRC influence and nationalist Chinese in the Northern Thai borderland. *International Journal of Asian Studies*, 13(1), 1–17.
- Stuart-Fox, M. (2009). The Chinese Connection. In D. Singh (Ed.), *Southeast Asian Affairs* (pp.141–169). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- To, J. (2012). Beijing's policies for managing Han and ethnic-minority Chinese communities abroad. *Journal of Current Chinese Affairs*, 41(4), 183–221.
- Wang, H.Y. (Ed.). (2000). *Annual report on Chinese international migration*. Beijing: Social Sciences Academic Press.
- Wang, Q. (2014). Analysis on the policies of FDI from SMEs about Chinese outgoing strategy. *International Journal of Business Administration*, 5(6), 61–64.
- Whitley, R. (1992). *Business system in East Asia*. London: Sage.
- Xi, C. (2003). Non-remaining and non-returning: The Mainland Chinese Students in Japan and Europe since the 1970s. In P. Nyíri, P. & I. Saveliev (Eds.), *Globalizing Chinese Migration: Trends in Europe and Asia*. (pp.158–172). Aldershot: Ashgate.

Yarzebinski, J. A. (1992). Understanding and encouraging the entrepreneur. *Economic Development Review*, 10(1), 32-35.